

Grupy poetyckie dwudziestolecia międzywojennego oraz ich programy

– 2 godz.

Dwudziestolecie to epoka niezwykle krótka (bodaj najkrótsza) w historii literatury polskiej, jednak obfitująca w ważne i znamienne dokonania literackie. To czas, gdy dokonał się przełom cywilizacyjny, wraz z rozwojem techniki zmieniły się także standardy życia. Życie literackie przeniosło się do kawiarnianych stolików, tam, w atmosferze nieustającej zabawy organizowali się, spotykali, wygłaszali manifesty programowe oraz prowadzili wieczorki poetyckie członkowie literackich ugrupowań.

Do najważniejszych i najbardziej znaczących ugrupowań poetyckich Dwudziestolecia Międzywojennego należeli:

1. Skamandryci

a) przedstawiciele:

- **Julian Tuwim** (1894 – 1953) - w swojej biografii literackiej przeszedł znaczną ewolucję poczynając od poety skandalizującego (słynny wiersz "Wiosna" będący przewrotnym, nie stroniącym od dosadnych, wulgarnych wyrażen dytyrambem na cześć wiosny, miasta oraz ludzkiej płodności), kolejny etap przynosi utwory zakorzenione głęboko w polskiej tradycji literackiej ("Rzecz czarnoleska"), rozczarowany polityczną rzeczywistością Polski lat 20. daje wyraz swojemu rozżaleniu w satyrycznym poemacie "Bal w operze", gdzie w słowach pełnych ekspresji krytykuje wojnę, nieudolną politykę sanacyjnych elit oraz mieszczański styl życia (dzieło to nie zostało wydane, gdyż nie pozwoliła na to cenzura);
- **Kazimierz Wierzyński** (1864-1869) - w początkowej fazie twórczości tematyka jego wierszy obraca się wokół spraw sportu i młodości, jest przesycona młodzieńczym witalizmem, energią i optymizmem ("Zielono mam w głowie i fiołki w niej kwitną..."); później Wierzyński zwraca się w stronę problematyki narodowościowej (cykl patriotycznych wierszy, których bohaterem jest często J. Piłsudski "Wolność tragiczna");
- **Jarosław Iwaszkiewicz** (1894-1980)- w "Oktostychach" widoczne wpływy parnasizmu francuskiego; jego twórczość przesycona jest aluzjami malarskimi oraz muzycznymi; w późniejszym etapie jego poezja staje się coraz bardziej klasycystyczna; oprócz bycia poetą Iwaszkiewicz był także znakomitym prozaikiem (powieść historyczna "Sława i chwała"; opowiadania "Panny z Wilka", "Brzezina", czy "Matka Joanna od Aniołów");
- **Jan Lechoń** (1899 – 1956) - dla jego twórczości charakterystyczna jest wyraźna dominacja tematów patriotycznych; poeta dotykał palących spraw społecznych i narodowościowych; w najsłynniejszym wierszu "Herostrates" rozprawia się z polskimi mitami, które narosły głównie w epoce Romantyzmu (słynne wyznanie: "A wiosną niechaj wiosnę - nie Polskę zobaczą!");
- **Antoni Słonimski** (1895 - 1976) - początkowa faza jego twórczości przynosi widoczne w dziełach fascynacje klasycyzmem Staffa oraz francuskim parnasizmem; w późniejszym etapie inspiracje romantyczne ("Godzina poezji", "Droga na Wschód" czy "Z dalekiej podróży").

b) program

- "programowa bezprogramowość";
- odrzucenie patosu i tradycji;

- zachwyty codziennością, młodością (witalizm);
- bohaterem wierszy staje się zwykły człowiek postawiony w obliczu codziennych sytuacji;
- rezygnacja z postawy cierpiętniczej, propagowanie optymizmu i umiejętności czerpania energii ze zwykłych, małych radości;
- odrzucenie wzniosłego, poetyckiego języka na rzecz języka potocznego (częste kolokwializmy a nawet wulgaryzmy).

c) organ prasowy: czasopismo "Pro Arte et Studio";

d) miejsce działalności: Warszawa, kawiarnia "Pod Pikadorem".

2. Awangarda Krakowska

a) przedstawiciele:

- **Tadeusz Peiper** (1891 – 1969) - nazywany "papieżem awangardy"; on właśnie był głównym teoretykiem tej grupy;
- **Julian Przybóś** (1901 – 1970) - jego pierwsze zbiorki poetyckie "Śruby", "Oburącz" wpisują się w głoszone przez awangardzistów krakowskich kult maszyny, miasta, pracy i wszystkiego, co nowoczesne; w późniejszych tomikach "Sponad", "W głąb las" zajmuje się przede wszystkim doskonaleniem metafory, która była dla poezji awangardowej najważniejszym środkiem stylistycznym; jeden z jego najbardziej znanych i przejmujących liryków - "Z Tatr" (poświęcony zmarłej tragicznie alpinistce) zawiera cenne i zaskakujące metafory oraz zmieniające się punkty widzenia;
- **Adam Ważyk** (1905 – 1982) Debiutował wcześniej, jako siedemnastolatek, na łamach "Skamandra". Współtworzył Awangardę Krakowską, ale wyrażał niechęć do konceptualnych rygorów awangardowego wiersza w wydaniu Przybosa czy Peipera. Flirtował z futuryzmem i kubizmem, by w latach 20. odrzucić poezję na rzecz prozy..

b) program:

- postulat "3 M" w poezji (Miasto, Masa, Maszyna); priorytety to postęp, technika, cywilizacja;
- artysta jest rzemieślnikiem, który powinien dobrze i solidnie wykonywać swoją pracę;
- metafora jako najważniejszy środek poetycki;
- odrzucenie "waty słownej" - minimum słów - maksimum treści.

c) organ prasowy: "Zwrotnica" (właśnie wokół tego pisma skupiali się przedstawiciele Awangardy).

3. Futuryści

a) przedstawiciele:

- **Brunon Jasiński** - futurystyczny zbiorek "But w butonierce"; prezentował on typowe dla tego nurtu zamiłowanie do nowoczesności i purnonsensu; jego wiersze opierają się często na wolnej grze skojarzeń;
- **Anatol Stern**;
- **Aleksander Watt**;
- **Stanisław Młodożeniec**.

b) program:

- wyprowadzenie ludzkości ze sztywnych ram logiki;
- całkowite zerwanie z tradycją;
- postulat "słów na wolności"; zerwanie z regułami gramatycznymi i ortograficznymi.

4. Poeci rewolucyjni:

a) przedstawiciele

- **Władysław Broniewski** - w swoich wierszach utrwalił tragiczne i wstrząsające doświadczenia z lat wojny ("Młodość"), cała jego poezja przesycona jest motywami wojskowymi i narodowościowymi; jako zwieńczenie twórczości przypadającej na okres międzywojnia traktuje się wiersz "Bagnet na broń" - będący protestem wobec niemieckim roszczeniom do Pomorza;
  - **Witold Wandurski;**
  - **Stanisław Stane;**
- Wszystkich tych trzech poetów wiązało przywiązanie do ruchu komunistycznego, traktowali oni poezję przede wszystkim jako narzędzie rozpowszechniania idei rewolucyjnych.

5. "Żagary"

a) przedstawiciele:

- Czesław Miłosz
- Teodor Bujnicki
- Antoni Gołubiew
- Jerzy Zagórski
- Aleksander Rymkiewicz
- Jerzy Putrament

b) program:

- nazwa "Żagary" przyjęła się od tytułu wydawanego przez tę grupę czasopisma;
- grupa powstała w Wilnie i była określana mianem katastrofistów (w ich poezji obecne przecucia nadchodzącej zagłady i katastrofy, liczne elementy eschatologiczne; nastroj niepokoju i obawy).

PODSUMOWANIE

1. W okresie dwudziestolecia międzywojennego powstały grupy poetyckie łączące twórców o podobnych poglądach artystycznych. Najbardziej znane grupy poetyckie tej epoki to: Skamander, Awangarda Krakowska oraz reprezentujące tzw. Drugą Awangardę Żagary i krąg lubelskich twórców skupionych wokół Józefa Czechowicza.
2. Skamandrytów cechowały: niechęć do sformułowania jednego konkretnego programu artystycznego, wprowadzenie do utworów codziennych banalnych tematów, opisywanie życia i przeżyć zwykłego człowieka oraz sięganie do tradycyjnych form wiersza.
3. Awangarda Krakowska dążyła do ukazywania w utworach szybko rozwijającej się cywilizacji, a prezentujący ją poeci poszukiwali nowych form poetyckiego wyrazu.
4. Poeci Drugiej Awangardy ulegali nastrojom katastroficznym. Szukali inspiracji w twórczości Awangardy Krakowskiej.
5. Życie artystyczne toczyło się między innymi w artystycznych kawiarniach.

6. Poeci tworzący poza ugrupowaniami poetyckimi:

- **Bolesław Leśmian** - twórca "Przygód Sindbada Żeglarza", tomików "Łąka", "Napój cienisty", "Dziejba leśna"; w jego poezji pełno baśniowych stworzeń, neologizmów językowych, elementów onirycznych, senny, w taki świat poeta wplata szereg refleksji o charakterze filozoficznym, etycznym i religijnym dotyczących człowieka, jego związku ze światem przyrody oraz śmierci i zaświatów;
- **Konstanty Ildefons Gałczyński** - "Serwus Madonna", "Ulica szarlatanów"; Gałczyński był poetą posługującym się często groteską, osobliwymi formami, wykorzystywał także kicz i elementy jarmarczne;
- **Józef Czechowicz** - był poetą - katastrofistą;
- **Leopold Staff** - poeta, którego twórczość objęła trzy pokolenia literackie.

7. Poezja kobieca

- **Maria Pawlikowska - Jasnorzewska** - poetka miłości, z jej liryków emanuje subtelność i kobiecość; uczucie do mężczyzny przedstawione jest w tonacji odrobinę sentymentalnej, czulej i wzruszającej;
- **Kazimiera Iłakowiczówna** - w jej poezji można często spotkać bajkowe stworki, duszki itp.; często pisze liryki o tematyce miłosnej, w które wplecione są motywy ludowe.